

Społeczeństwo Polski dzielnicowej

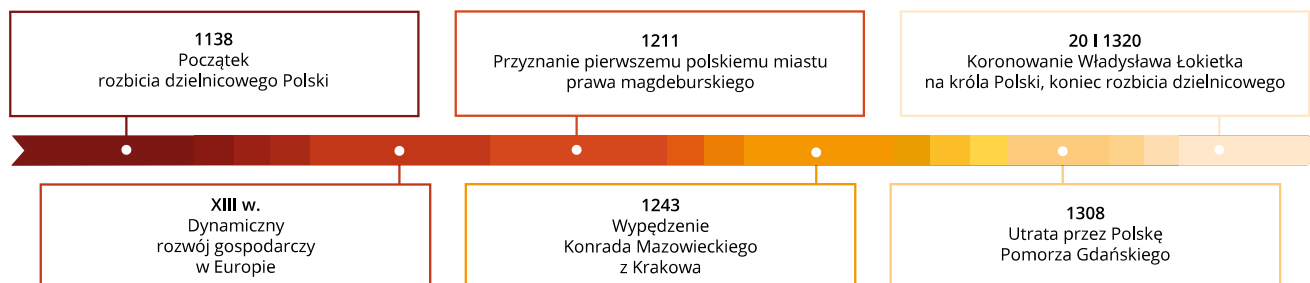
- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: *Wiek V-XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska - Bondaruk, S. B. Lenard, PWN, Warszawa 1997, s. 229-232.
- Cytat za: *Miasta i mieszczaństwo średniowiecza do schyłku XV w. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*. Opracował R. Heck, zeszyt 8. Warszawa 1959, s. 50.

W XIII w. trwałemu podziałowi Polski na liczne księstwa towarzyszyły poważne przemiany społeczne. Duża liczba dworów książęcych ułatwiała awans lokalnym elitom. Liczne dostojęstwa (urzędy), pozostające w gestii władców dzielnicowych, nadawały możnowładczy status rodzinom, które miałyby niewielkie szanse na podobną karierę w scentralizowanej monarchii. We wszystkich dzielnicach możni współdecydowali o polityce książąt, można więc mówić o powiększeniu się aktywnej politycznie grupy społeczeństwa w okresie rozbicia dzielnicowego.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz, czym była kolonizacja na prawie niemieckim.

- Wyjaśnisz, jaką rolę w trakcie rozbitcia dzielnicowego odgrywał Kościół.
- Ocenisz znaczenie kolonizacji na prawie niemieckim dla rozwoju Polski.

Przeczytaj

Społeczeństwo Polski dzielnicowej

Znaczące korzyści z osłabienia i zaniku władzy centralnej odniósł Kościół. W Polsce w XII i XIII w. jego dostojnicy – biskupi i opaci klasztorów – starali się uzyskać od książąt korzystniejsze warunki gospodarowania we własnych posiadłościach. Początkowo w kościelnych majątkach ziemskich podstawową siłą roboczą byli niewolni, osadzeni na roli. Później książęta nadawali duchowieństwu część danin i powinności przysługujących im lub ich dostojnikom, świadczonych przez wolną ludność chłopską. Wolni i niewolni chłopci pracujący na rzecz Kościoła pozostawali w stosunku podwójnej zależności ekonomicznej – zarówno wobec instytucji kościelnych, jak i władcy oraz jego aparatu władzy. Dlatego biskupi i opaci zaczęli w XIII w. intensywnie zabiegać o **immunitet**. Starania te często prowadziły do otwartego konfliktu. Pod koniec XIII w. większość biskupstw i dużych klasztorów osiągnęła jednak całkowity lub przynajmniej częściowy immunitet we własnych dobrach. Dawało to instytucjom kościelnym pełnię praw własności w odniesieniu do majątków ziemskich i możliwość dalszych działań gospodarczych, np. sprowadzania nowych osadników na ziemie dotychczas nieuprawiane.

Kolonizacja niemiecka

W XIII w. Polska została objęta ogólnoeuropejskim procesem migracji, który w poprzednim stuleciu doprowadził do kolonizacji znacznych obszarów na zachodzie i północy Europy. Oczywiście obcy osadnicy już wcześniej docierali nad Wisłę i Odrę: wiemy, że w XII w. we Wrocławiu istniała ulica, przy której mieszkali tkacze walońscy (Walonia to część dzisiejszej Belgii). Dopiero jednak na początku XIII w. kolonizacja stała się masowa i wymuszała poważne zmiany prawne, gospodarcze i społeczne, odmieniające także życie ludności miejscowej. Początek kolonizacji w Polsce wiązał się z odkryciem złóż kruszców na Pogórzu Sudeckim, w okolicach późniejszej Złotoryi. Gorączka złota zwabiła na Śląsk niemieckich chłopów. Migracja spotkała się z życzliwym odzewem księcia śląskiego

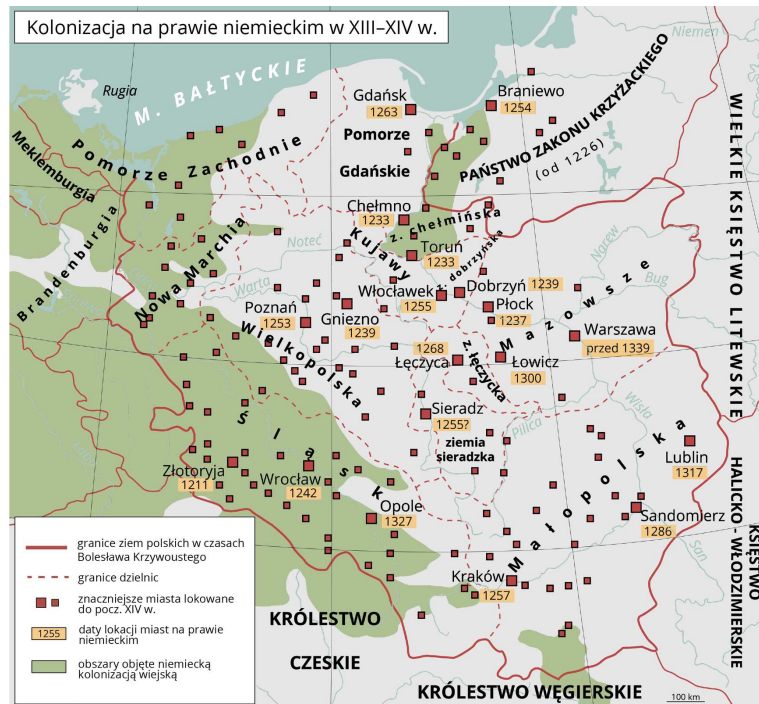

Henryk I Brodaty (między 1165 a 1170 - 1238)
książę wrocławski, władca ziemi lubuskiej, książę
krakowski, opolski i południowej Wielkopolski.
Pochodził ze śląskiej linii dynastii Piastów, założyciel
tzw. monarchii Henryków Śląskich.

Henryka Brodatego. Zdał on sobie sprawę z pozytywnych efektów pomnożenia liczby swych poddanych i jako pierwszy polski

książę dokonał lokacji na nowych zasadach. Podstawą lokowania nowych miejscowości było nadanie osadnikom odrębnego prawa, które przynosili oni ze sobą, stąd określenie **lokacja** na prawie niemieckim. Ponieważ większość kolonistów przybywała na Śląsk z Saksonii, najczęściej posługiwali się oni wariantami przepisów prawnych zastosowanych przy lokacji Magdeburga, dokonanej przez tamtejszych arcybiskupów.

Źródło: fot.I. Bierwaczonok, TwojaHistoria, domena publiczna.

Kolonizacja na prawie niemieckim w XIII i XIV w. Wymień dzielnice znajdujące się pod kontrolą Polski.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Na czym polegały korzyści wypływające ze stosowania prawa innego niż polskie? Przede wszystkim osadnicy nie podlegali ciężarom świadczeń na rzecz księcia – takim, jakie ponosiła ludność polska, a które z powodu swej nieregularności i nieprzewidywalności bywały bardzo kłopotliwe. Na przykład obowiązek naprawy grodów czasem sprowadzał się do prostych renowacji, czasem zaś polegał na pełnej odbudowie warowni zniszczonej przez nieprzyjaciół, podobnie rzecz się miała z obowiązkiem przewozu majątku księcia i wieloma innymi powinnościami. Tymczasem osadnicy na prawie niemieckim w zamian za możliwość użytkowania gruntów musieli (zwykle corocznie) oddawać swemu panu precyzyjnie określony **czynsz** w zbożu bądź srebrnej monecie, rzadziej w innych dobrach. Dzięki temu nowi koloniści mogli skuteczniej gospodarować i szybciej osiągać większe zyski. Wieść o rosnącym bogactwie pierwszych osadników przyciągała następnych, dzięki czemu książę zyskiwał dalszych płatników czynszu.

Inicjatorami lokacji byli przedsiębiorcy, zwani **zasadźcami**, którzy uzyskiwali od pana

Hermann von Salza, wielki mistrz zakonu krzyżackiego i pierwotny wystawca przywileju chełmińskiego w 1233 roku.

Co wskazuje na to, że jest to wielki mistrz zakonu krzyżackiego?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

gruntowego wstępną zgodę na lokowanie nowej miejscowości, a ich podstawowe zadanie polegało na zorganizowaniu grupy ludzi chętnych do osiedlenia się w nowym miejscu. Po przybyciu osadników sporządzano umowę (początkowo była to najczęściej umowa ustna) zawierającą warunki kontraktu i wskazanie prawa wzorcowego. W Polsce odwoływano się przede wszystkim do wzorców rozwiązań prawnych zastosowanych przy lokacji dwóch miast niemieckich – Magdeburga i Lubeki. Na ich podstawie wykształciły się lokalne prawa modelowe – prawo średzkie (ze Środy Śląskiej, lokowanej przez Henryka Brodatego) i prawo chełmińskie (z Chełmna, lokowanego przez Krzyżaków). Ważnym przywilejem przyciągającym kolonistów na nowe ziemie była [wolniźna](#). Zwłaszcza w przypadku lokacji na „surowym korzeniu”, czyli na obszarach dotychczas nieuprawianych, osadnicy

otrzymywali długotrwałe zwolnienie z czynszu (do 20, a nawet 30 lat), aby mieć czas na zagospodarowanie dotychczasowych nieużytków. Zasadzca, który sprowadził kolonistów, zostawał sołtysem (we wsi) lub wójtem (w mieście) nowego ośrodka i z racji pełnionej funkcji otrzymywał na własność dużą część ziemi i przedsiębiorstw na terenie lokacji oraz udział w dochodach z czynszów.

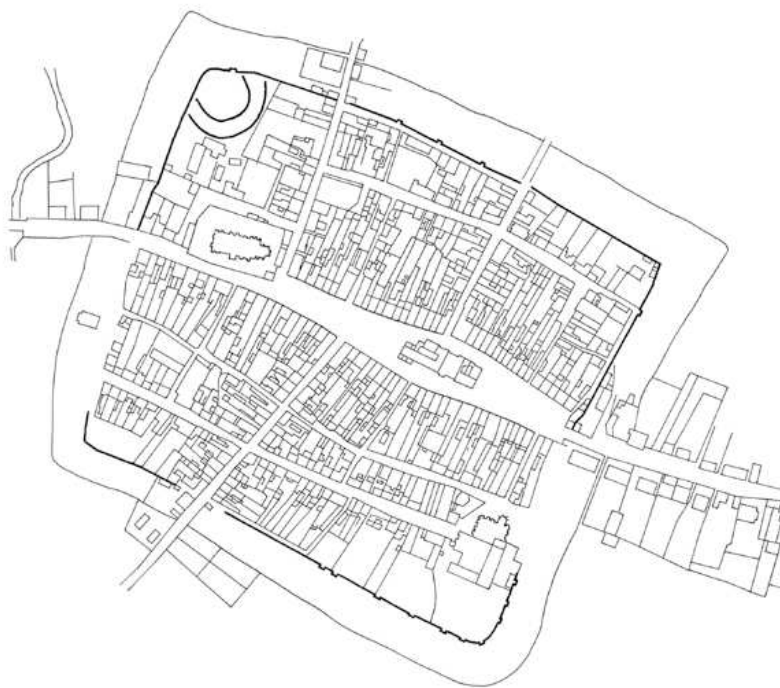

Środa Śląska - mury miejskie i fosa, (XIII–XIV w.)

Wójtowie i sołtysi mieli także władzę sądowniczą i byli pośrednikami między panem gruntem a mieszkańcami nowych miejscowości. Mimo uprzywilejowanej pozycji, pozostawali jednymi z kolonistów, a zarządzając miastem czy wsią, współdziałali z ławnikami – doradcami wybranymi spośród mieszkańców. Prawo niemieckie gwarantowało więc samorząd. Szczególnie rozwinął się on w największych miastach, w których już w XIII w. zaczęto wybierać rady miejskie. Stanowiły one najwyższy organ władzy samorządowej, a tworzyło je od kilku do kilkunastu rajców, wybieranych lub wyznaczanych spośród najbogatszych mieszczan. W największych polskich ośrodkach miejskich doszło w późnym średniowieczu do wykupienia dziedzicznego wójtostwa przez mieszczan, odtąd na czele miasta stał burmistrz, który przewodniczył radzie miejskiej.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DZHTZpHt6>

Nagranie filmowe dotyczące społeczności Polski dzielnicowej.

Średniowieczny plan Środy Śląskiej. Oś miasta stanowi droga prowadząca z Wrocławia na zachód. Prawo nadane Środzie przez Henryka Brodatego posłużyło za wzorzec przy lokacjach wielu miejscowości na Śląsku i w całej Polsce.

Znajdź na planie rynek i wyjaśnij, jakie funkcje pełnił.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., Stentor, *Poznać przeszłość, zrozumieć dziś*, licencja: CC BY-SA 3.0.

W ciągu XIII w. sukces kolonizacji niemieckiej i zyski z niej płynące stały się tak oczywiste, że na prawo niemieckie zaczęto przenosić już istniejące osady. W ślad za Henrykiem

Brodatym podążyli inni książęta, a także biskupi, możni i rycerze. Proces ten ogarnął całą Polskę, napływ osadników miał ogromne konsekwencje dla rozwoju kraju. Dzięki wydatnemu powiększeniu się liczby ludności, Polska zaczęła pościg za znacznie gęściej zaludnionymi i przez to lepiej rozwiniętymi państwami Zachodu. Wówczas też upowszechnił się pieniądź jako narzędzie działalności gospodarczej, a kupcy mieszkający w polskich miastach włączyli się do międzynarodowej wymiany handlowej.

Słownik

czynsz

(łac. *Zins* – czynsz) opłata za użytkowanie gruntu; zgodnie z prawem niemieckim oddawana przez osadników właścicielowi lokowanej osady

immunitet

(łac. *immunitas* – wolność od obowiązków, podatków) w średniowieczu zwolnienie z ciężarów prawa książęcego, czyli świadczeń na rzecz księcia

lokacja

(łac. *locare* – kłaść, osadzać) – w średniowieczu zakładanie nowej osady (wiejskiej lub miejskiej) zgodnie z określonymi normami prawnymi; lokacji dokonywano też na istniejących już osadach, zmieniając ich organizację

wolnizna

wyznaczony w akcie lokacyjnym okres zwolnienia osadników od opłat czynszowych

zasadźca

to w średniowieczu osoba wyznaczona przez właściciela ziemi do organizacji lokacji osady

Słowa kluczowe

Kościół, danina, kolonizacja, lokacja na prawie niemieckim, Henryk Brodaty, rozbięcie dzielnicowe w Polsce

Bibliografia

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Wielka historia Polski, tomy 1-10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą, a następnie wykonaj polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Wymień dzielnice, w których w XIII–XIV w. dokonano największej liczby lokacji na prawie niemieckim, i takie, w których lokowanych osad było najmniej.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, z czego wynikały te różnice w intensywności nowego osadnictwa.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEfLVCxr1>

Nagranie filmowe dotyczące społeczności Polski dzielnicowej - część pierwsza.

Polecenie 2

Opisz znaczenie polityczne możnowładztwa polskiego od końca XI wieku.

Polecenie 3

Omów, jak zmieniła się rola polityczna możnowładztwa w okresie rozbitcia dzielnicowego.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DEfLVCxr1>

Nagranie filmowe dotyczące społeczności Polski dzielnicowej - część druga.

Polecenie 4

Wyjaśnij okoliczności wydania przywileju łęczyckiego przez Kazimierza Sprawiedliwego.

Polecenie 5

Podaj definicję pojęcia „stan”.

Polecenie 6

Wyjaśnij znaczenie przywileju z Cieni w procesie kształtowania się stanu rycerskiego.

Ćwiczenie 1

Co ziemie polskie zyskały na lokacjach na prawie niemieckim? Wskaż prawidłowe odpowiedzi.

- ☐ Zmniejszyła się liczba ludności, co podniosło poziom polskiej wsi.
- ☐ Miejsca, które nie miały do tej pory żadnego znaczenia gospodarczego, stały się centrami handlu lokalnego.
- ☐ Miasta pozostały niezmienione architektonicznie, co utrzymywało stały porządek.
- ☐ Powstawały nowe osady w miejscach po wykarczowaniu lasów, czyli w miejscu do tej pory niezagospodarowanym.
- ☐ Istniejące już grody i miasta zyskały nową organizację (nowe przywileje, samorząd).

Zapoznaj się z poniższym tekstem oraz przeanalizuj ilustrację, a następnie wykonaj polecenia.

Źródło A

« [...] Zamierzając tedy założyć miasto w Krakowie tamże ludzie z różnych klimatów, kładziemy to w uszy wszystkim, tak obecnym, jak przyszłym, że my Bolesław z łaski Bożej książę Krakowa i Sandomierza, wraz z [...] matką naszą Grzymistawą i szlachetną naszą żoną Kunegundą, zakładamy je na tym prawie, na jakim założone zostało miasto Wrocław [...]

Przede wszystkim [...] wójtom naszym [...] obiecujemy przestrzegać niewzruszenie, że wszyscy [...] mieszkający w tym mieście nie mają nam dawać ani żadnego czynszu, ani jakiegokolwiek daniny z osób swoich lub mieszkań, własnych lub należących do miasta, przez przeciąg lat sześciu prócz czynszów ze sklepów, gdzie się sukno sprzedaje i ze sklepów przekupniów, które potocznie zwa się kramy, z których - skoro tylko tych własnym kosztem i pracą wybudujemy, [bo i to im obiecaliśmy], pięć części czynszu nam przypadnie, zaś szóstą część dziedzicznie pobierać będą pomienieni wójtowie; to jednakowoż nie z prawa, lecz dzięki naszej szczególnej łasce

Cytat za: *Wiek V-XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska - Bondaruk, S. B. Lenard, PWN, Warszawa 1997, s. 229-232.

Źródło B

Źródło: RaNo, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Zaznacz prawidłową odpowiedź. Prezentowany dokument stanowi :

- ☐ fragment rocznika
- ☐ immunitet ekonomiczny
- ☐ dokument lokacyjny
- ☐ akt nadania

1. Rozstrzygnij, czy układ przestrzenny miasta Krakowa przedstawiony na ilustracji powstał w wyniku procesu opisanego w tekście.

2. Odpowiedz, jakie korzyści z wystawienia tego dokumentu miał książę krakowski, Bolesław Wstydlivy?

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższe ilustracje, a następnie rozstrzygnij, która z nich przedstawia grupę społeczną stanowiącą adresata dokumentu z poprzedniego ćwiczenia.

Uzasadnij swoją odpowiedź.

Cechy stanowiły podstawową formę organizacji życia miejskiego w średniowieczu.

Przeanalizuj poniższy tekst, stanowiący wyciąg ze statutów cechów wrocławskich z XIII w. i na jego podstawie rozstrzygnij, które z poniższych stwierdzeń jest prawdziwe.

« [...] To są postanowienia i statuty, który się mają trzymać igielnicy, druciarze, guzikarze, odlewnicy cyny i różańcarze. Po pierwsze nikt nie ma rzemiosła wykonywać, kto by nie uzyskał prawa miejskiego i nie przyniósł dokumentu na wykonywanie swego zawodu. Raz na kwartał ma każdy towarzysz cechowy dawać jeden grosz do kasy. Kto się zapisuje do nauki, ma dać cechowi 6 groszy. Kto idzie na ranne zgromadzenie ze sztyletem albo inną bronią, ten ma cechowi zapłacić jeden grosz. Kto złośliwie mówi na rannym zgromadzeniu, ten od takiego złośliwego słowa ma dawać jeden grosz. Jeżeli jakiś czeladnik u swego mistrza się zapożyczy, ma mu to według prawa odsłużyć i żaden inny mistrz nie może go u siebie trzymać ani go wesprzeć pieniędzmi pod najwyższą karą. Kto drugiemu jego czeladnika świadomie odbierze, ten ma miastu dać 6 groszy a cechowi łut. Nie ma także żaden wielki kowal ani żaden inny człowiek, który nie umie ciągnąć drutu, robić igieł swoimi narzędziami. Kto natomiast ciągnie drut, ten może robić igły swoim narzędziem. Jeżeli czeladnik odchodzi od swego mistrza i jest mu winien pieniądze, ma mu się prawo zająć suknie albo inne sprzęty i żaden mistrz nie może go u siebie trzymać, dopóki się z tamtym nie ugodzi. Żonatego czeladnika żaden mistrz nie ma trzymać. Także żaden igielnik, różańcarz nie ma mieć więcej czeladników jak trzech, dwóch, którzy biorą od niego zapłatę, i jednego ucznia, tak aby więcej nie miał razem jak trzech czeladników. Żelaza na stal nikt pod karą nie ma prawa obrabiać. Także nikt nie ma prawa rzeczy żelaznych jako stalowe sprzedawać. Także jeżeli syn mistrza chce wstąpić do cechu, ma dać połowę stawki cechowej, miastu sześć groszy i cechowi sześć groszy

Wyjaśnienie:

ranne zgromadzenie - zebranie mistrzów cechowych, na którym rozpatrywano sprawy danego cechu.

łut - 1/16 grzywny, 3 gr.

wielki kowal- kowal wykonujący grubsze roboty kowalskie, w przeciwieństwie do małego kowala wykonującego roboty bardziej precyzyjne, zbliżone do ślusarstwa

Zdanie	Prawda	Fałsz
Cech strzegł interesów członków, sprawujących najbardziej odpowiedzialne funkcje i uiszczających opłatę.	☐	☐
Cechy gwarantował należyłą jakość towarów, nie dopuszczając do niego osób nie potrafiących w sposób należyty wykonywać swojego rzemiosła	☐	☐
Cechy zajmowały się podnoszeniem kwalifikacji zawodowych swoich członków.	☐	☐
Cechy skupiały osoby zajmujące się różnymi aspektami działalności rolniczej i rzemieślniczej w mieście.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Społeczeństwo Polski dzielnicowej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;
- 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
- 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim;
- 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje, czym była kolonizacja na prawie niemieckim;
- wyjaśnia, jaką rolę w trakcie rozbicia dzielnicowego odgrywał Kościół;

- omawia kształtowanie się społeczeństwa stanowego w Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Społeczeństwo Polski dzielnicowej”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie przez nauczyciela na tablicy uczniom tematu oraz celów lekcji, a następnie omówienie planowanego przebiegu zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca, by uczniowie przygotowali – każdy indywidualnie – mapę myśli związaną z tematem. Wybrana osoba lub ochotnik zapisuje propozycje na tablicy, tworząc wspólną mapę.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Przeczytaj”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Uczniowie zapoznają się z pierwszym z filmów. Każdy uczeń pracuje indywidualnie, samodzielnie przygotowując odpowiedzi do poleceń: opisuje znaczenie polityczne możnowładztwa polskiego od końca XI w. oraz to, jak zmieniła się rola polityczna możnowładztwa w okresie rozbitcia dzielnicowego. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie wybrani lub chętni uczniowie odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.
3. Nauczyciel odtwarza drugi z filmów. Tym razem uczniowie pracują w parach, wykonując polecenia nr 5 i 6 (wyjaśniają, czym jest stan, oraz wyjaśniają znaczenie przywileju z Cieni w procesie kształtowania się stanu rycerskiego w Polsce). Po ustalonym czasie przedstawiciel wybranej dwójki uczniowskiej albo ochotnik przedstawia propozycję odpowiedzi. Wspólne omówienie odpowiedzi na forum klasy.
4. Praca z multimedium („Mapa interaktywna”). Nauczyciel poleca wybranemu uczniowi, aby przeczytał polecenie 1: „Wskaż dzielnice, w których w XIII–XIV w. dokonano największej liczby lokacji na prawie niemieckim, i takie, w których lokowanych osad było najmniej”. Poleca uczniom, aby podzielili się na 4-osobowe grupy i opracowali w nich odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedź.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.
2. Na zakończenie nauczyciel omawia przebieg zajęć i dokonuje oceny pracy grup uczniowskich.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia 2,3 i 4 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Wielka historia Polski, tomy 1-10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

Wskazówki metodyczne:

Informacje z sekcji „Mapa interaktywna” mogą być wykorzystane w trakcie lekcji do pracy uczniów w parach lub samodzielnie.